

ROSONCZY ILDIKÓ Hős vagy áruló?

„Mért mindig hátra, miért nem előre? Hát nincs férfi, ki a hazáért halni tudna?” A kérdések mintha a romantika korának valamelyik regényéből származnának. Pedig egy magyar hadvezérnek a csata hevében kiadott parancsáról van szó. Annak a Görgeinek a parancsáról, akinek neve a magyar közgondolkodásban az áruló szinonimájává vált. 1849. július 2-án késő délután, amikor a honvédcsoportokat vezénylő tábornok azzal szembesült, hogy a magyar ütegek a császári tüzérségnek engedve hátrálni kényszerülnek, egy ágyúcsőre hajolva vetette papírra az idézett két mondatot azzal, hogy az valamennyi ütegpáncsnoknak szól.

A történetet két honvédtiszt is megörökítette. Az egyik megjegyezte: „Ebben a fölszólításban az a nevezetes, hogy németül volt írva (az ütegpáncsnokok közül többen nem tudtak magyarul), de magyarokhoz szólott, s mint ilyenek volt az a nagy hatása.” Valóban, az előrenyomuló magyar ütegek hamarosan helyet cseréltek az osztrákokkal.

A tovaszáguldó főparancsnok pedig élére állt annak a lovasrohamnak, amelyben kb. 3000 huszár indult meg a császári erők ellen. A nap végére az ország belseje felé tartó Haynau előrenyomulását egy időre, tegyük hozzá, utoljára, sikerült megakasztani. Görgei viszont súlyosan megsebesült.

Egy közösség önazonosságának erejét mutatja, ahogy múltjához viszonyul. A változó jelen nemzedéke faggatja a változtathatatlan múltat. Kérdés, hogyan. Szemezgetve a történelemből példatárnak tekinti-e, tetteihez, esetleg tétlenségéhez keres-e igazolást? Vagy az egykor történeteket minél jobban megismerve igyekszik megérteni azt a folyamatot, amelynek részeseként a jövőt alakíthatja.

A múlt embere védekezésre képtelen, kiszolgáltatott. Görgei szerepének megítélése az újkori magyar történelem egyik legtöbbet vitatott kérdése. Hős volt, vagy áruló? 1945 után a történettudomány a kommunista ideológiának a szolgálóleányává, Görgei pedig, akiről – köszönhetően többek között Steier Lajosnak, Kosáry Domokosnak, Pethő Sándornak és Móricz Zsigmondnak – az 1930-as években már a nemzeti

hősnek kijáró kép kezdett kialakulni, a mindenkori forradalmak belső ellenségének és árulójának a prototípusává vált.

A magyar társadalom a Rákosi- és Kádár-korszakban a nemzeti történelem tabutémáit kerülő hivatalos nézeteket fenntartással kezelte. Bízni lehetett abban, hogy a rendszerváltozás után megindul a tisztázódás. De mintha a tájékozódó képesség hiánya miatti védtelenség uralta volna el a magyar közvéleményt, amelyet a tömegmédiá sokszor minden alapot nélkülöző állításokkal vezethet félre. A Görgei-kérdés lakmuspapírként jelzi a magyarság önértékelésének bizonytalanságát.

Zrínyi és Görgei. 1898-ban Mikszáth Kálmán kora kisszerű, korrupt világát kifigurázó politikai szatírjában, az *Új Zrínyiászban* a két hadvezért bemutatják egymásnak. A regényben a feltámasztott Zrínyinek beszámolnak „a jelenkori Magyarország legnagyobb hőse”, Görgei tündérmesébe illő győzelmeiről, majd elmondják róla, hogy végül letette a fegyvert Világosnál.

Zrínyi elgondolkodik a hallottakon: „Vagy én, vagy ő, de valamelyikünk semmi esetre se hős”. A megállapítás frappáns, az író könnyedén nyúl Zrínyi és Görgei, Szigetvár és Világos kínáló szembeállításához.

Igen. Lehet-e hős az, aki leteszi a fegyvert?

A szépirodalom hatása nagy, tudatformáló szerepe vitathatatlan. Az *Új Zrínyiász* a műfaj remeke. Mikszáth Zrínyivel kimondatott súlyos ítélete valószínűleg jobban beleégett a nemzet emlékezetébe, mint magának az írónak mintegy tíz évvel későbbi véleménye, miszerint Görgeiről „ma már senki sem hiszi, hogy áruló volt. Sőt bátran lehet konstatálni azt is, hogy a múlt század legnagyobb, legrendkívülibb embereinek egyike.”

ZSILLE GÁBOR Szigetvártól Érdig

Zrínyi Miklós szigetvári tragédiája az önfeláldozás, a hősiesség mellett az elárultatás, a magára hagyatottság története is. A horvát bán ellen az osztrák, a német, sőt, még a horvát urak is éveken keresztül

Az itt következő két kisesszé a „Zrínyi Miklós – Szigetvár 1566” Emlékév alkalmából hangzott el 2016. július 10-én Szigetvárott, a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Kft. és a Magyar Írószövetség közös megrendezésében történt emlékezésen.